

Prof. SINIŠA VUKIČEVIĆ
Split

Kako najracionalnije koristiti naučnu literaturu iz oceanografije

Nagli razvoj znanosti koji je zabilježen posljednjih 10 godina popraćen je isto tako ogromnim porastom naučne literature.

Prema nekim statističkim pokazateljima fondovi naučnih biblioteka u svijetu podvostručuju se gotovo svakih 8 — 10 godina.

Naravno da razni naučni radnici i specijalisti, kojih danas ima mnogo, ne samo da nisu u stanju proučiti svu objavljenu literaturu nego je niti na vrijeme zapaziti i registrirati.

Pojedinac, naučenjak, uz sve eventualne fenomenalne sposobnosti savladavanja jezičnih teškoća i praktički gotovo nemogućeg primanja sve objavljene literature iz neke znanstvene oblasti, nije u stanju to niti približno cjelovito obaviti.

Zbog svega toga, racionalno i svrsishodno korištenje rezultata naučno-istraživačkih radova je nemoguće bez brzog i potpunog informiranja u svakoj znanstvenoj oblasti.

Spomenute pretpostavke odnose se i na mnogobrojnu oceanografsku literaturu širom svijeta.

Ova relativno mlada nauka svoj najveći napredak zabilježila je baš u posljednjem desetljeću. Naravno, stoga, da je i broj objavljenih znanstvenih radova s tog polja znatno porastao. Prema podacima i analizi znanstvene literature, koju je obavio Savezni institut za znanstvenu i tehničku informaciju Državnog komiteta Ministarskog savjeta SSSR i Akademija nauka SSSR, broj znanstvenih publikacija iz oceanografije posljednjih pet godina se povećao gotovo za četiri puta.

Da bi se neki naučenjak upoznao s tek objavljenim radom nekog autora u svrhu naučnog ili praktičnog korištenja tog rada, najprije ga treba obavijestiti o štampanju tog rada i njegovom sadržaju, a zatim mu omogućiti da do tog rada dođe, bilo u originalu ili prijevodu (kopiji).

Ovo se može izvršiti na više načina:

Tokom vremena evoluirao je i mijenjao se način informiranja i upoznavanja naučnih radnika s oceanografskom literaturom u svijetu.

Bibliografije, koje u stvari predstavljaju popis štampanih radova u naučne, informativne ili trgovačke svrhe, vrlo su stare i klasičan su način upoznavanja s postojećom literaturom određene znanstvene oblasti. Prvi pregled znanstvenih knjiga dao je Švicarac K. GESNER 1545. godine (*»BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, Zürich*). U kasnijim vijekovima, uslijed razvitka same znanosti a i tiskarstva, bibliografija se razvija te danas predstavlja značajno pomagalo u naučnom radu. Međutim način prezentiranja i pravovremenost informiranja o bibliografskim novostima u svijetu danas se ipak izmijenio. Izmijeniti se morao jer raniji način nije mogao dovoljno ažurno pratiti tempo suvremenog razvoja nauke, naime literature o njoj, i omogućavati znanstvenim radnicima uvid u najnovija dostignuća iz pojedinih naučnih grana. Naravno da se i nadalje zadržao i klasični način upoznavanja, ali koriste te bibliografije (prezentirane literature) za modernog naučenjaka minimalna je i ima tek dokumentarno-povijesnu vrijednost.

Zbog svega toga danas se u svijetu traže novi načini i oblici brzog i detaljnog upoznavanja s najnovijom literaturom mnogih naučenjaka kako bi objavljene radove neki drugi stručnjaci mogli odmah i na najbolji način korisno primjenjivati na vlastitom polju rada.

Među najbolje načine takvog informiranja spada metod centraliziranog prikupljanja naučnih informacija, njihova

obrada i objavljivanje. Naravno da to zahtijeva postojanje specijalnih institucija i organa koji bi predstavljali informacionu službu neke zemlje.

Sovjetski Savez, u kojem se razvoju svih znanosti poklanja velika pažnja i sredstva, razvio je i gotovo usavršio takav način obavještavanja svojih naučenjaka iz mnogih znanosti pa tako i oceanografije. Oceanografija je u SSSR-u u posljednje vrijeme zabilježila ogroman napredak te je i broj znanstvenih rasprava koje se zanimaju izučavanjem mora u SSSR-u velik.

Osnovni način upoznavanja znanstvenih radnika — specijalista sa pojavom i sadržajem neke publikacije iz oblasti oceanografije vrši se u SSSR-u putem *»REFERATIVNOG ŽURNALA«* — posebnog informacionog izdanja Akademije nauka SSSR, koji se sastoji od više svezaka i dijelova. U njemu se svi zainteresirani mogu upoznati s najnovijom i najznačajnijom svjetskom literaturom koja se prezentira u obliku prikaza, bilješka i bibliografskih opisa.

Podaci iz oceanografije nalaze se u dijelu *»Okeanologija. Hidrologija, Glaciologija«* izdanja koje nosi naziv *»Geografija«*. Tu se mogu naći podrobni podaci o štampanim radovima posvećenim općim teoretskim pitanjima oceanografije, fizičkim svojstvima mora i leda, dinamici i termici mora, hidrokemiji i radioaktivnosti, optici i akustici mora, regionalnoj i praktičnoj oceanografiji. Osim toga tu se nalaze radovi o oceanografskim sredstvima i metodama mjerenja, o organizaciji oceanografskih istraživanja i sl.

Literatura prikazana u *»REFERATIVNOM ŽURNALU«* pruža vrlo zornu sliku i obiman uvid u oceanografske radove objavljene u cijelom svijetu. Broj tih naučnih radova i rasprava koje se odnose na oceanografiju kreće se oko 3000 — 4000 za posljednjih par godina. Oko polovina tih radova odnosi se isključivo na oceanografiju. Pretežni dio publikacija predstavljaju rasprave, dok na monografije opada oko 4%. Gotovo 60% radova napisano je na stranim jezicima, a 40% na ruskom ili ostalim jezicima SSSR-a. Od stranih jezika najviše je radova napisano na engleskom (54%), na francuskom (14%), japanskom (14%), njemačkom (9%) i drugim (9%).

Ako analiziramo količinu i raspored objavljenog materijala po granama oceanografije, zapazit ćemo nedostatak radova posvećenih kompleksnom izučavanju oceana. Ako su i objavljeni, oni su pretežno opisnog karaktera, i to nekih odijeljenih reiona svjetskih mora, te ne prelaze okvire preliminarnih radova (prikupljanje materijala).

Nadalje, neopravdano je publiciranje velikog broja oceanografskog materijala koji ima samo informativni karakter, poput vijesti sa raznih skupova, konferencija, ekspedicijskih radova i sl. Osim toga često se dogodi da se mnoge od već objavljenih vijesti ponavljaju. Sličnih izdanja koja pružaju pregled literature iz oceanografije (i ne samo iz oceanografije) imaju i ostale zemlje. Amerikanci izdaju časopis *»TRANSACTION«* u kojem se pored oceanografske literature daju i najnovija literatura iz geofizike, geodezije, geomagnetizma, hidrologije, meteorologije itd, ili *»DEAP-SEA RESEARCH«*, časopis koji na kraju donosi obimnu oceanografsku bibliografiju (uz kratki sadržaj).

No ako se uzme u obzir da od dobivanja neke informacije i njenog objavljivanja ponekad prođe nekoliko mjeseci, očito da dio prezentiranog materijala u momentu štampanja je već zastario.

Da ako se to izbjeglo ili bar donekle ublažilo, sva bi specijalizirana oceanografska izdanja (časopisi, izvještaji i sl.)

morala biti bez onog informativnog dijela. Za informativna saopćenja trebalo bi izdavati specijalno izdanje koje bi koristilo nove postojeće metode i sredstva operativne poligrafije. Pokus takvog rada u Akademiji nauka SSSR pokazao je da se obrada hitnog materijala može skratiti na 2 nedjelje. Takvo ažurno izdanje uspješno bi oslobodilo časopise od zastarjelih informacija i omogućilo brzo upoznavanje naučnih radnika sa svim novostima iz oceanografije.

Mada način upoznavanja putem centraliziranog sabiranja i obrade naučne literature te izrade referativnih biltena ima mnogo prednosti (npr. preglednost cjelokupne literature iz neke znanstvene oblasti), i on ima svojih nedostataka — još uvijek veliki vremenski razmak od objavljivanja nekog rada do momenta kada taj rad stigne u ruke zainteresiranim naučnim radnicima. No radi se na tome da se i to usavrši te su već u toku (u SSSR-u) radovi na automatizaciji informacijske službe putem elektronskih mozgova koji će sređivati naučno-informativna znanja iz raznih oblasti i pružati neophodne podatke raznog karaktera. Iako naša nacionalna oceanografija nije tako razvijena kao oceanografije SAD i SSSR-a, njeni dosadašnji uspjesi nas na neki način ipak obavezuju da razmislimo kako bi naši naučni radnici koji se bave izučavanjem mora brže i jednostavnije došli do najpotrebnije i danas u svijetu mnogobrojne literature iz oblasti oceanografije. Kako sad stvar stoji, svi naši naučni radnici upućeni su na individualno traženje određene lite-

rature i samoprevođenje, što im uvelike oduzima dragocjeno vrijeme i troši snage.

Mi nemamo mnogo ustanova koje se bave izučavanjem mora. Stoga bi jedan oblik koordinacije rada na tom polju sveo sadašnje tegobe na minimalnu mjeru. Možda bi u tim svim našim institutima trebalo od samih suradnika koji znaju strane jezike formirati referativne grupe koje bi izučavale i analizirale prispjelu oceanografsku literaturu, koristile je u okviru vlastite ustanove i u obliku vijesti ili referata predavali nekom informativnom centru za daljnje korištenje. Smisao ovog prijedloga predstavljao bi zamjenu dosadašnjeg načina individualnog traganja za potrebnom literaturom, sistemom organiziranog prikupljanja i praćenja koji bi nastojao što brže prikupiti i iskoristiti prijeko potrebni naučni materijal. Ovim bi se načinom znatno skratilo vrijeme od objavljivanja neke naučne publikacije do momenta kada je zainteresirani naučni radnik primi, snabdijevanje naučnih institucija bilo bi potpunije, stvorili bi se uvjeti za pravilan sud o vrijednosti neke naučne publikacije, zaštedila bi se određena sredstva za dobivanje strane literature (jer bi samo jedan od instituta nabavljao određenu literaturu) i bila bi izbjegnuta mogućnost ponavljanja naučno-istraživačkih radova zahvaljujući brzom upoznavanju s ostalom svjetskom naučnom djelatnošću.

Ostvarenje ovako organiziranog posla nesumnjivo da bi omogućilo još racionalnije korištenje rezultata naučnih istraživanja.